

p

pólusok ■■■
folyóirat

2020. I. évfolyam, 2. szám

Politikatudományi és Nemzetközi Tanulmányok Tanszék
Pécsi Tudományegyetem

VARGA LÁSZLÓ¹

A NEMZETI ÉBREDÉSTŐL A NEO- KONZERVATÍV MODERNIZÁCIÓIG: IDEOLÓGIAI TARTALMAK INDIA POLITIKAI ÉLETÉBEN

ABSZTRAKT

A tanulmány első része bemutatja India függetlenségéhez vezető útjának három legdominánsabb társadalomszervező ideológiáját. Az első az azonos kultúrához való tartozás hívó szava Mahatma Gandhi satyagraha mozgalmán keresztül. A második a feudális és imperialista állami berendezkedéshez képest más, a szocialista Szovjetunió mintáját adaptáló kormányzati felépítés, valamint a harmadik ideológiai, a már 2500 éve megszakítás nélkül jelenlévő társadalmi hierarchia, a kasztrendszer, a dogmáival és a történelmi kontinuitást biztosító irodalmi háttérrel. Mindhárom ideológia teret kapott független India életében: a sok kis királyságból egy ország született, mely a szocialista építkezés útjára lépett és a kasztrendszer is él tovább, bár hivatalosan nem létezik. A tanulmány második része a folytatást vizsgálja, különös tekintettel a 2014-es és 2019-es szövetségi választásokon nyertes politikai erő ideológiaiainak elemzésére.

Kulcsszavak: *társadalmi rétegződés, kasztrendszer, nemzeti ébredés, ideológia, politika*

A függetlenséghez vezető út ideológiái

India nemzeti ébredésének útja széleskörűen és mély elemzésekkel dokumentált. Balogh András számos publikációjában mutatta be a folyamatot, részletesen végighaladva az összes lényeges irányzaton, kezdve a gyökerektől, például Ram Mohan Ray és a Brahma Samaj, bemutatva továbbá a liberális és radikális

---

¹ Doktorandusz, Pécsi Tudományegyetem, Interdiszciplináris Doktori Iskola, Politikatudományi Program

DOI: 10.15170/PSK.2020.01.02.06

irányzatokat, mint Gokhale és Tilak, majd részleteiben is elemezve Gandhi és Nehru munkásságát. Balogh a társadalmi törésvonalakra is kitért, vizsgálva az indiai muszlim tudatot, a muszlim nacionalizmust, a kasmíri helyzetet, valamint az észak-dél törésvonalat a dravida kérdés mentén, a nyelvi szétaprózódást és a kasztrendszer hatásait (Balogh, 1988, 2002). Ezek után mit lehet még mondani? A történetiség szempontjából úgy néz ki semmit, viszont a társadalomfilozófia és -politika megközelítési irányából talán van egy kis rés. Balogh munkásságának történelmi szövetébe bele lehet hímezni egy olyan képet, ami megmutatja a függetlenné válás mély kontúrjait, és a függetlenség első 30–40 évében India egyik arcát. A társadalmi tudat rétegződése tényezőinek felsorolását a megjelenésük sorrendjében teszem:

- Védák, rituálék, ceremóniák;
- eposzi múlt, hősök, karakterek, társadalmi normák, családi viszonyok, kasztrendszer megjelenése;
- Ashoka császár dhamma irányelvei;
- A Gupta-kor puránikus irodalma, az eposzok kibővítése, a kasztrendszer elterjedése;
- muszlim hatások, feudális hűbérúri rendszer, a kasztrendszer megerősödése;
- brit hatások, adminisztráció, kapitalizmus, megújuló kasztrendszer;
- nacionalizmus gyökerei, megosztott irányultság, lokális érdekviszonyok;
- modernizáció első jelei: szanszkritizáció, vesztternizáció, szekularizáció;
- Gandhi, satyagraha irányelvek, politika tömegesítése, nemzeti egység megkeresése a hagyománykultúra diverzitásában;
- Nehru, szocialista államiság, elitpolitizálás.

A felsorolásból kirajzolódik a kép, hogy Gandhi² belépésével számos modernizáló elem került az indiai politikába, amikhez képest Nehru³ újabb modernizáló elemeket hozott, de ezek az elemek ellenkező előjelűek voltak Gandhi elemeihez képest. Gandhi angliai és dél-afrikai tapasztalataival érkezett vissza Indiába, így kisebb méretekben ugyan, mint amit India jelentett, de ismerte a gyakorlat alapján is azokat az erőket és gyengeségeket, amit az elit ténykedése és a lakosság

---

² Mahatma Gandhi, születési neve Mohandas Karamchand Gandhi (1869–1948), indiai ügyvéd, aki satyagraha mozgalmával nagy súllyal járult hozzá India függetlenségének elnyeréséhez a brit uralom alól.

³ Jawaharlal Nehru (1889–1964) független India első miniszterelnöke, az indiai politika és közpolitika meghatározó vezetője a függetlenség előtt és után is.

mozgósítása tartalmazhat. Egészen addig a brit elit bizonyult győzedelmesnek, mert nem volt mozgósítás. Hogyan lehetséges mozgósítani egy óriási embertömeget, amiben az osztályharc, mint lehetőség és életérzés az elmúlt 2500 évben nem alakulhatott ki a kasztrendszer osztályharcmentesítő dogmái miatt? Karl Marx szerint egyensúly akkor van a társadalomban, ha nincs osztályharc, és ezt úgy lehet elérni, hogy meg kell szüntetni az osztályokat (Marx, 1959:173). India erre rácáfol, hiszen több ezer éve nincs osztályharc, azaz egyensúly van Marx szerint, de vannak osztályok. Tehát el lehet érni az osztályharc nélküli társadalmat osztályokkal, de az még nem ad egyensúlyt, csak egy statikus állapotot. Úgy tűnik, Marx elméletéből hiányzik egy elem, amivel a brahminok⁴ elérték az osztályharc mentességet úgy, hogy vannak osztályok, ez pedig a lélekvándorlás dogmája. A lélekvándorlás eszmeisége az, ami kiveszi a társadalomból az osztályharc lehetőségét és kívánalmát, mert a lélekvándorlás szerint az egyénnek csak a következő életében van lehetősége osztályt váltani, ebben az életében nincs, mert az osztály, egy születéssel megkapott eleme az életnek, nem pedig az adott életben végrehajtott tettek alapján szerezhető meg.

Ahogy a történelem bizonyította, csupán egy ideológiai dogma bevezetésével megszüntethető az osztályharc, nem kell ahhoz az osztályokat eltörölni. Gandhinak olyan eszközökre volt szüksége, amit a lakosság az egész szubkontinensen megért és tisztel – ez még az egyszerűbb része, hiszen az eposzi múlt szinte homogén formában jelen volt a lakosság életében, és az számos olyan elemet tartalmaz, amivel ezt a hatást ki lehet fejteni –, de ami eddig még soha nem volt, az a mozgósító hatás megtalálása egy olyan harcra, amiről az emberek nem tudják, hogy mi az, illetve lehet, hogy érzik, de a már gyermekkorban elinduló, az eposzokból szinte csurgó kasztindoktrinációs hatás miatt meg sem jelenik felnőttkorban, mint lehetséges opció a társadalmi státusz változtatására. Ráadásul ebben a harcban meg kellett találni azokat a finomra hangolásokat, amikkel kiküszöbölhető a széthúzás, és a britektől való leválás szintje alatti érdekszinteken megjelenhető mikróharcok. Gandhi alapeszméje az volt, hogy a szívből jövő lemondás az erőszak alkalmazásáról olyan erővel ruházza fel az egyént, ami minden más erőnél nagyobb. A satyagraha, aminek jelentése a lét igazságához való meggingathatatlan ragaszkodás, át van itatva a személyes lemondás erőterével,

---

⁴ A brahminok általában papok, tanárok és a szent tanulás védelmezői, továbbadói, a hindu vallási szertartások, rituálék levezetői. Az indiai társadalmi rétegződés, a kasztrendszer hierarchiájában a legfelső szintet elfoglaló közösség.

hiszen az igazsághoz való ragaszkodás azt is jelenti, hogy lemondunk arról, ami nem igaz, még akkor is, ha az nagyon kedvezőnek tűnik (Gandhi, 1926: 48). A satyagraha egy egyéni utazás és minél többen végzik, annál nagyobb erő képes összpontosulni, ami már ki tud lépni az egyéni térből és egy egész országot is képes működtetni, de akármekkora közösség életét is befolyásolja, önmaga mindig az egyén cselekedeteiben kell, hogy megnyilvánuljon, azaz nem lehet a *satyagraha*-t mástól kérni, csak saját példával lehet mást inspirálni, hogy építse bele azt az életébe.

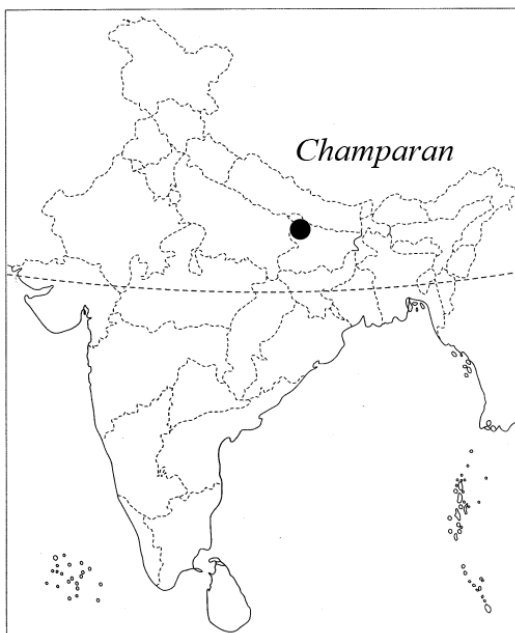
Ebből az alapvetésből származott Gandhi minden további eszköze. A satyagraha egy eredeti modernizációja volt az indiai hagyománykultúrának, hiszen belőle és érte épült, de univerzálisan is hatást képes okozni, a helytől és az időtől való függés nélkül. Gandhi zseniálisan látta meg, hogy India lakóira és az ország életkörülményeire vonatkoztatva ez lehet az a politikai eszköz, ami képes a britek mindent átszövő jelenlétét megszüntetni és az oszd meg és uralkodj irányítási módszert lefegyverezni:

- Ez egy olyan alapelv, ami India népességét átható hagyománykultúrából eredeztethető, így szinte minden közvetítő eszköz nélkül, csupán személyes példával a lakosság megérti;
- mivel egy univerzális alapelv, nincsen szükség folyamatos kommunikációra a központ–periféria viszonylatban ahhoz, hogy az emberek tudják, mit kell tenniük, ami különösen fontos, hiszen a monszun miatt van úgy, hogy a lakosság zöme el sem tudja hagyni közvetlen lakóhelyi környezetét akár több hónapig minden évben;
- az alapelv olyan társadalmi normát hordoz, ami egyszerűen követhető, és nincs szükség külső kényszerítőerőre a megvédéséhez, amit Gandhi így magyaráz meg: „...*az Igazságot nem azzal védem, hogy az ellenségnek szenvedést okozok, hanem azzal, hogy magam szenvedést vállalok.*” (Gandhi, 1926: 54);
- a *satyagraha* a hagyománykultúra rákfenéjét, a kasztrendszer is megtorpedózza, hiszen az nem az élet igazsága, ezért nem kell elfogadni.

Gandhi megtalálta a fegyvert és azt a nyelvet, amivel ezt a fegyvert át tudja adni a mindenkinek. Már csak egyszerűen érthető, konkrét célok kellettek. Ezt nem kellett sokáig keresnie, hiszen lépten-nyomon beleütközött az emberek életét érintő problémákba, de mégis olyanokat kellett kiválasztania, ami mindenkit érint,

és az új fegyvert, a satyagraha-t roppant hatásosan lehet alkalmazni. A champarani⁵ indigóügy mérföldkő volt Gandhi és az ország életében is, 1. ábra.

1. ábra: Champaran

Forrás: saját szerkesztés

Gandhi az ügy kapcsán elméletének minden részét ki tudta próbálni és be tudta mutatni az egész országnak:

- A tömegeket a gazdasági célok tudják mozgósítani, a satyagrahával meg lehet oldani a gazdasági problémákat;
- a Kongresszusnak, ami ekkor még csak az angolt jól ismerő, középosztályú városi értelmiségből állt, be tudta mutatni mit kell tenni ahhoz, hogy elnyerjék az emberek bizalmát és tiszteletét;
- példa született arról is, hogy ha az emberek közösen végeznek hasznos tevékenységet, akkor képessé válnak egymás és mindenki segítségére, aki részt vesz;
- ezzel lehetséges a kizsákmányolás lerázása és egy emberibb élet biztosítása;

---

⁵ 1915-ben Gandhi az észak-indiai Champaran településen kezdte el szervezni az indigó termeléséből élő lakosságot az igazságukért való kiállásra. Ebből nőtt ki a satyagraha mozgalom, mely végül döntően hozzájárult India függetlenségének kivívásához.

- a függetlenség elnyerése úgy lehetséges, ha a falvakban élő emberek elhiszik, és a satyagraha alapelvei szerint úgy élnek, mint független emberek közösségei.

Champan után a Kongresszus kibővült és fókusza átalakult a városi polgári értelmiség filozofálásából és közösségi összejöveteleiből egy agrárium központú, az emberek valós problémáit megoldani szándékozó országos politikai hálózattá. Gandhi satyagraha elvei mozgalommá nőttek, ezért fokozottan szükséges volt a tevékenységek fogalmi kereteinek a letisztázására, amiben Gandhi szigorúan elkülöníti a passzív ellenállást a satyagraha elveitől. Szerinte a passzív ellenállás a gyöngék fegyvere. A satyagraha a lélek hatalma minden felett, és a harcban a polgári engedetlenséget, azaz minden erkölcstelen törvény mellőzését erőszaknélküli módon, valamint az együttműködés, ami az állammal való minden együttműködés megvonását jelenti (Gandhi, 1926: 116-117). Gandhi elmagyarázta közvetlen környezetének, és ahol csak tehetett mindenkinek, hogy a britek fegyvere a megfélemlítés, a félelemben tartás, így az ellen az elme félelemnélküliséggel lehet harcolni. De ez nem elég, tettekre is szükség van. Gandhi az együttműködés, azaz a mit ne, mellé elmondta azt is, hogy mit igen, 1. táblázat.

1. táblázat: A satyagraha elvei a gyakorlatban

Együttműködés tettei	Önrendelkezés tettei
Az állam által rendezett összejövetelek bojkottja	Ruhaanyag készítése saját kézzel otthon
A britek által adott hivatalos címek visszautasítása	Az ebből az anyagból készült ruha viselése
Az állami bíróságok elutasítása	Nem állami bíróságok felállítása
Az állami középiskolák és egyetemek elutasítása	Hindu-muszlim egység megerősítése és megtartása
Az állami tisztviselők és katonák munkabeszüntetése	Az érinthetetlen státusz eltörése
Az adófizetés megtagadása	

Forrás: saját szerkesztés, adatforrás: Brown, 1972, 1977; Nebru, 1989.

Gandhi a bátorság, az önbecsülés és a politikai befolyás érzéseit tudta átadni az embereknek az alázat és az univerzális szeretet útján (Rudolph–Rudolph, 1967). A jövő generációjának kérdése egy sarkalatos pont volt a társadalom modernizációjában a függetlenséghez vezető úton. Mindamellet, hogy az ipari fejlődést és a nagyüzemi termelést fontosnak tartotta, Gandhi egyértelműen amellet érvelt, hogy India gyermekeit nem az industrializált országok, mint Anglia, oktatási rendszere szerint kell nevelni, mert India egy agrárország, és még az is lesz sokáig, ezért egy olyan egyedi nevelési programra van szükség, ami a gyermekeket felkészíti az indiai jövőre. Az elméleti oktatás mellett a gyakorlati képzést hangsúlyozta, a kis háztáji, önellátó gazdaságok működtetéséhez szükséges ismeretek átadását és a szorgos, kétkezi munka értékelésének és megbecsülésének a megtanítását jelölte meg az iskolák elsődleges céljaiként (Gandhi, 1926: 150-151).

Ebben az időben indult el a Mahabharata eposz egységesítése is. Bombayban Visnu Sitaram Shukthankar vezetésével megkezdődött az Indiában fellelhető kéziratok összegyűjtése és azokból egy egységes eposz megkomponálása. Ez is utal a kollektív tudatban az egyesülés, az eggyé válás igényére. Gandhi modern és pragmatikus gyakorlatiséga mellett az eposzi múltban élt. Arról álmodott, hogy India megint tanúja lehet a Ramarajjának, azaz olyan országnak, mint amilyen Rama idejében volt India (Mahajan, 1982). Valóban, az eposz szerint Rama országa az ideális ország volt, ahol az emberek boldogan éltek, minden az abszolút igazság irányítása alatt folyt, és Gandhi ebben a hinduizmusban hitt – önmagát szanátana-hindunak vallotta és meggyőződéssel hitt a szent irodalomban, a lélekvándorlásban, a születésen alapuló varna rendszerben, a tehének oltalmazásában és az istenszobrok imádatában (Gandhi, 1926: 156-157) –, azaz mindenben, ami a Ramayanban és a Bhagavad-gitában van, de a sorok között más is olvasható Rama országáról. A Ramayan eposz oldalain hemzsegnek a kasztrendszer indoktrináló események. Ennek ellenére Gandhinak, és talán a legtöbb indiainak a szellemi és érzelmi azonosulást csak a fennkölt sorok ébresztik fel, azok a sorok, ahol a kasztrendszer gyötredelmei vannak, nem hagynak nyomot az abszolút jó igénye és belelátása okozta eseti vakság miatt. Azaz az eposzi-puránikus irodalom egy olyan paradox életérzést teremt, amiben a jóra vágyva, a rossz megtűrve és gyakorolva él. Gandhi is vágyott Rama királyságának fennkölt eszmeiségére, de a gyakorlatban Rama által is támogatott és fenntartott kasztrendszer dogmái éltek csak, a fennköltség alig, de arra vágyakozva megtűrte, sőt isteni akaratnak élte meg a kasztrendszer. Gandhiban ezen általános szimptóma ellenére megjelenik a modernizálási szándék, ha nem is a teljes

kasztrendszer eltörésére, de a legalsó, már annyira alsó, hogy kaszton kívülnek hívott érinthetetlenek társadalmi integrálására. Úgy nyilatkozik, hogy az érinthetlenség a hinduizmus szégyenfoltja, és nem akarja az eposzi irodalmat cáfolni, de meggyőződése, hogy a britektől való önállóság nem érhető el addig, amíg az érinthetlenség intézménye nincs felszámolva (Gandhi, 1926: 125-127).

Nehru más volt, előkelő és gazdag brahmin családból származott, több éves angliai tanulmányaiból húszas éveiben hazatérve, követve édesapját csatlakozott a Kongresszushoz. Átitatva a nyugati és az indiai arisztokrata élet érzéseivel, de megfogadva Gandhi tanácsát, hogy ismerje meg a saját népét is, több éves vidékjárás után érzései és látásmódja jelentősen átalakultak, de soha nem tudott úgy azonosulni az átlagos emberek életével, mint Gandhi. Az 1920-as évek közepére már meghatározó személyiségévé vált a Kongresszusnak. Politikai dilemmája mindig is kettő síkon mozgott: hogyan érje el India a függetlenséget, és ha elérte, akkor milyen politikai és gazdasági elvek szerint működjön. Míg Gandhi a hinduizmuson belüli értékek modernizálásával akart kötőerőt képezni az emberek között, addig Nehru külső elemek indiaisításával, és az indiaiaknak a külső elemekhez való hozzácsiszolásával képzelte el a jövőt. Kereste a mintákat, példákat akart látni. Már londoni tanulmányai alatt megismerkedett a Fábíanus Társasággal, az angol szocialista értelmiségi mozgalommal, de a szocializmus melletti életre szóló elkötelezettsége az 1927-es moszkvai útján alakult ki. Saját szemével látta a gyakorlatban működni mindazt, amit Marx könyveiben olvasott, ráadásul az akkori Szovjetunió helyzetét nagyon sok aspektusban hasonlónak ítélte meg az Indiában található állapotokhoz: alapvetően agrárország, óriási szegénység a lakosság túlnyomó részében, hasonlóan nagy az írástudatlanok aránya (Nehru, 1989: 29-30).

Az évek során Nehru teljesen azonosult a szocializmus eszméivel. Politikusként úgy látta, hogy a politikai szabadság és a függetlenség minden kétséget kizáróan szükséges, viszont ezek csak kis lépések a jó irányba, de a szocialista társadalmi struktúra és állami berendezkedés nélkül sem az ország, sem az egyén nem képes fejlődni. A gazdasággal kapcsolatban azon a véleményen volt, hogy a kapitalista termelési rendszer okozza a nyugat minden problémáját, amire a marxi gazdaságpolitika jelenti a gyógyírt. Mint magánember pedig úgy fogalmazott, hogy a világ és India problémáira a megoldás a szocializmus, ami nem csak egy ideológia, hanem egy életmód. Minden alkalmat megragadott a Kongresszusban, hogy a szocialista nézeteit átadja a vezetőknek magánemberként, de nem ragaszkodott ahhoz, hogy a testületi döntésekben a szocialista elvek domináljanak, mert úgy látta, hogy el fog jönni az az idő, amikor már nem a britek ellen kell

harcolni, hanem a független országot kell építeni, és akkor úgyis mindenki a szocializmus fogja választani, mert ki akarná a britek kapitalista rendszerét tovább követni (Nehru, 1989).

Míg Gandhi megtalálta a jelenre a legjobb módszert, hiszen a satyagraha mozgalom irányelveinek következetes végrehajtása jelentősen hozzájárult a britek fölötti győzelemhez, addig Nehru indiaisított szocializmusa és a szocializmusított indiai politikai vezetés 30–40 év alatt kudarcba fulladt. Gandhi a nép embereként összekovácsolta a lakosságot, Nehru az ország embere lett, aki vezette az országot az új rendszerben a kudarc felé. A nemzeti ébredés külső harca a brit uralom ellen irányult, de belülről egy sokkal nagyobb kihívásra kellett választ keresni: az eposzi múlt és a kasztrendszer, aminek fenntartásáért létrejött az eposzi történetiség. Ez tartja gúzsba kötve Indiát az elmúlt 2500 évben, és ebből kell a modern Indiának megtalálni a kiutat, hiszen ez egy kulturális többszörös törésvonalat hozott létre, ami a függetlenség elérésének időszakában dominánsan megjelent a politikai aktorok önazonosságában az eposzi múlt és a valós történelmi működések különbségeiből, valamint a brit gyarmati gazdaságfilozófiai rendszertől való eltávolodási igény ösztönözte szocialista út között. Ez a kulturális törésvonal szerkezet egy hármasszerűt alkot, – eposzi értékrend a magánéletben, a már részben átalakult és néhol érdekérvényesítésre használt kasztrendszer, mint a társadalmi hierarchia megnyilvánulása, valamint ezekre ráhúzva egy szocialista kormányzati rendszer és közpolitika –, mely hármasszerűt alapvetésében is működésképtelenséget sugall már az elmélet síkján is. A független India első negyven évének működési gyakorlata pedig bebizonyította ezt: társadalmi káosz és egyhelyben toporgás a gazdasági életben. A szocialista gazdaságpolitika hiányosságairól tudunk, a társadalmi káoszt pedig ideológiák síkján kell vizsgálni.

A zűrzavar fő oka az lehetett, hogy két összeilleszthetetlen eszmeiséget próbált Nehru egymásba olvasztani. A szocializmus, még indiai módosításokkal is, csak egy állomás a marxista úton. Az úton való haladást maga az osztályharc okozza, aminek eredménye az, hogy megszűnnek az osztályok és beteljesül a kommunizmus. India társadalma erre az útra azért nem tudott rálépni, mert nem ismerte mi az az osztályharc, a hagyománykultúra osztályharcmentesítő eszméi miatt, és Nehru nem is tett semmit azért, hogy India társadalma az osztályharc lehetőségére ébredjen, hiszen a kasztrendszer és a hagyománykultúra többi elemét változatlanul hagyta. Gandhinak sikerült egy nemzeti összefogást elindítani azzal, hogy az eposzi múlt aszkétikus jellemvonásait megjelenítette a magánéletben, ezzel pedig a közösség életében az eposzi múlt közösségi

kialakításának erényoldali elvárásait személyesítette meg, ami minden hindu számára vonzó volt, így létre tudta hozni a tömegpolitizálást, de ehhez hozzájárult a szanszkritizáció triádjával modernizálódó kasztrendszer, a kaszt egyesületekkel és szövetségekkel a tömegképviseleti és mozgósítási potenciájukkal. Nehru szocialista világgépe visszaterelte a politikát az elitpolitizálásra.

A független India modern politikai ideológiái

A függetlenség elnyerése óta töretlenül működő demokratikus választási rendszer eredményei igazolják az egyéni, egymandátumos relatív többségi választási rendszer domináns kétpárti, illetve két pártkoalíciós pártrendszer kialakulását. A 2. táblázatba az adatgyűjtés az Election Commission of India honlapján található részletes statisztikai közleményekből történt, és a parlament alsóházának (Lok Sabha) választási eredményeit mutatja. A pártok nevei a táblázat alatt találhatóak. Az 1990-es évek modernizációjáig a pártrendszer egyeduralmója az Indiai Nemzeti Kongresszus párt (Indian National Congress, INC) volt (késsel kiemelt a táblázatban, narancsszínnel pedig az Indiai Néppárt (BJP) és elődjei).

2. táblázat: A parlament alsóházának választási eredményi Indiában 1951-2019 között

Választás	ÉV	Össz mandátum	Első helyezett			Második helyezett			Harmadik helyezett		
			Párt	Mand	Mand %	Párt	Mand	Mand %	Párt	Mand	Mand %
1. Lok Sabha	1951	489	INC	364	74,4	CPI	16	3,3	SOC	12	2,5
2. Lok Sabha	1957	494	INC	371	75,1	CPI	27	5,5	PSP	19	3,8
3. Lok Sabha	1962	494	INC	361	73,1	CPI	29	5,9	SWA	18	3,6
4. Lok Sabha	1967	520	INC	283	54,4	SWA	44	8,5	BJS	35	6,7
5. Lok Sabha	1971	518	INC	352	68,0	CPM	25	4,8	CPI	23	4,4
6. Lok Sabha	1977	542	JP	298	55,0	INC	153	28,2	CPM	22	4,1
7. Lok Sabha	1980	539	INC	351	65,1	JNP(S)	41	7,6	CPM	37	6,9
8. Lok Sabha	1984	514	INC	404	78,6	TDP	30	5,8	CPM	22	4,3
9. Lok Sabha	1989	529	INC	195	36,9	JD	142	26,8	BJP	89	16,8
10. Lok Sabha	1991	521	INC	244	46,8	BJP	120	23,0	JD	59	11,3
11. Lok Sabha	1996	543	BJP	161	29,7	INC	140	25,8	JD	46	8,5
12. Lok Sabha	1998	545	BJP	182	33,4	INC	141	25,9	CPM	32	5,9
13. Lok Sabha	1999	545	BJP	182	33,4	INC	114	20,9	CPM	33	6,1
14. Lok Sabha	2004	543	INC	145	26,7	BJP	138	25,4	CPM	43	7,9
15. Lok Sabha	2009	545	INC	206	37,8	BJP	116	21,3	SP	23	4,2
16. Lok Sabha	2014	545	BJP	282	51,7	INC	44	8,1	AIADMK	37	6,8
17. Lok Sabha	2019	543	BJP	303	55,8	INC	52	9,6	DMK	24	4,4

Forrás: saját szerkesztés, adatforrás: [Election Commission of India](#), utolsó hozzáférés: 2020.05.31.

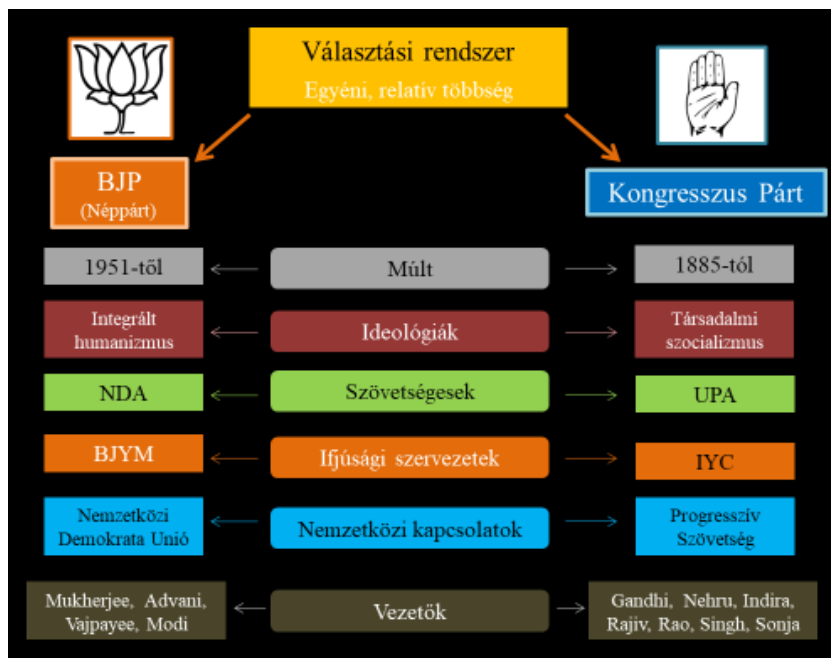
Rövidítések:

AIADMK	All India Anna Dravida Munnetra Kazhagam
BJP	Bharatiya Janata Party
BJS	Bharatiya Janata Sangh
BLD	Bharatiya Lok Dal

CPI	<i>Communist Party of India</i>
CPM	<i>Communist Party of India (Marxist)</i>
DMK	Dravida Munnetra Kazhagam
INC	<i>Indian National Congress</i>
JD	<i>Janata Dal</i>
JNP	<i>Janata Party (Secular)</i>
JP	<i>Janata Party</i>
PSP	<i>Praja Socialist Party</i>
SOC	<i>Socialist Party</i>
SP	<i>Samajwadi Party</i>
SWA	Swatantra Party
TDP	<i>Telugu Desam Party</i>

A politika szocialista átitatottságát jól mutatja, hogy egészen az 1980-as évek közepéig a 2. és a 3. helyen is kommunista és szocialista pártok végeztek. Egyetlen kivétel a Swatantra Párt (SWA), amit az INC-ből kivált klasszikus nacionalisták hoztak létre, Nehru túl erős szocialista iránya miatt. A SWA egy elitista párt volt, amihez a függetlenség előtti időszakból megmaradt földesurak és hercegek is csatlakoztak. Az 1990-es évek közepére a BJP már olyan népszerűsége tudott szerezni, hogy megnyerte az 1996-os választásokat. Igaz, hogy nem tudott kormányon maradni csak 13 napig, és egészen a következő választásokig ellenzékbe kényszerült, de így is, az 1996-os választás fordulópontra volt India politikai életében, s azóta az INC és a BJP a koalíciós csoportjaikkal, Egyesült Progresszív Szövetség (United Progressive Alliance, UPA) az INC, és a Nemzeti Demokratikus Szövetség, (National Democratic Alliance, NDA) a BJP vezetésével váltópártokként uralják az indiai szövetségi pártrendszert. Az 2. ábra mutatja a két domináns párt néhány jellemzőjét.

2. ábra: A BJP és az INC néhány jellemzője

Forrás: saját szerkesztés, adatforrás: Constitution of INC; Constitution of BJP.

Az INC jelenleg is azt tartja a célkitűzésének, hogy létrehozzon egy szocialista államot a parlamenti demokráciára alapozva, ahol egyenlő esélye van mindenkinek és egyenlő jogokat élvez mindenki a politikai, gazdasági és a társadalmi életben. (Constitution of INC). A BJP alapító iratában egy kicsit bővebben fogalmaz a párt céljairól és megemlíti a filozófiáját is. A BJP célja az, hogy létrehozzon egy demokratikus államot, amiben minden állampolgárnak egyenlő esélyei vannak politikai, gazdasági és társadalmi téren, valamint garantált a szabad hit és vélemény kifejezése. Egy külön cikkelyben részletezi a párt elhivatottságát: a nemzeti egység; a demokrácia; a Gandhi-féle társadalom-gazdasági irányelvek alapján egy egalitárius társadalom létrehozása, ami mentes a kizsákmányolástól; decentralizáció a gazdaságban és a politikai hatalomban. Ezek mellett egy másik cikkelyben megnevezi a párt alapfilozófiáját: integral humanism, ami az ideológia tartalmi mondanivalóját is szem előtt tartva összehangoló emberségességnek fordítható (Constitution of BJP). Az összehangoló emberségesség filozófia a holisztikus gondolkodásra épül. Azt mondja, hogy míg a nyugati filozófiák és ideológiák az ellentétpárokból nyilvánulnak meg egy dialektikus fejlődésben, addig az indiai hagyománykultúra a jelenlévő elemek összehangolását tartja a fejlődés motorjának. Az individuum és a szocializmus, a vallás és tudomány, állam és egyház, ember és a természet és ehhez hasonló polaritásokban él a nyugati

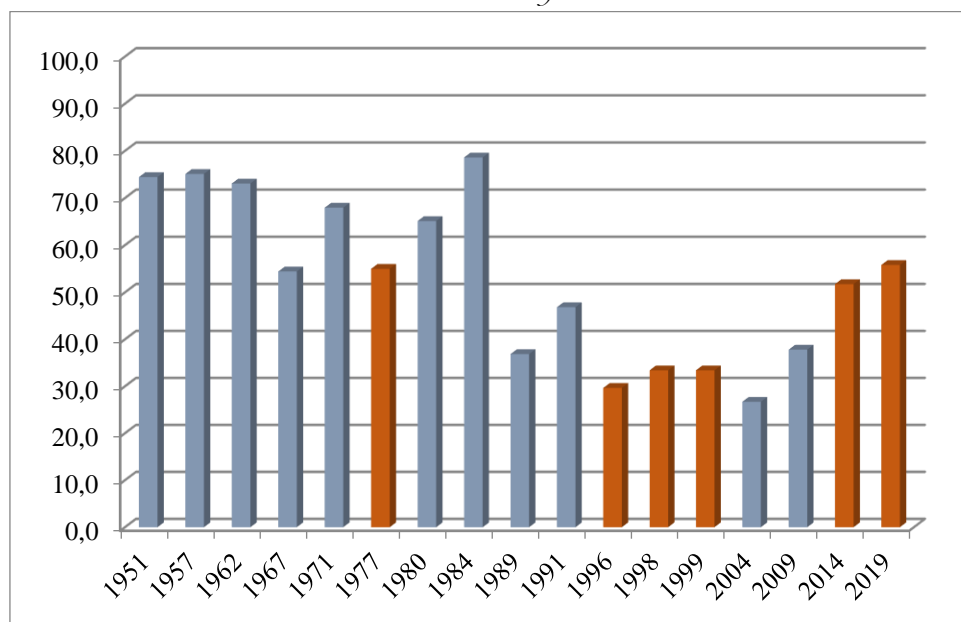
ember, de Indiában a vyashti-samashti-srishti-parameshti, azaz az egyéntársadalom-emberiség-teremtő harmóniájában és összehangolásában lehet élni. Az emberi élet célja a moksha (kiszabadulás az újraszületés létfogatagából, elérve a legfelsőbb, megvilágosult örök létet, ami anyagi test nélküli), amit Indiában nagyon sokan tudnak, míg a nyugati kultúrákban ez a cél szinte abszolút nincs jelen, írja Upadhyaya, és a moksha eléréséhez a dharma szerint kell élni. A kasztrendszerrel kapcsolatban Upadhyaya úgy vélekedik, hogy a születés körülményei nem láncolhatják le ez embert egy tevékenység végzéséhez egész életére. A társadalmi rétegződés természetes minden társadalomban, de a születés alapján történő besorolás ebbe a rétegződésbe egy egész életre, az nem. Ezekről a filozófiai tételekről nem a templomi szertartásokon kell beszélni, hanem a politikában, mert a politika feladata, hogy összehangolja a társadalmat az emberségesség elvei mentén, véli Upadhyaya (Nene, 2014; Integral Humanism).

Upadhyaya filozófiája kilép Gandhi szánatani-hindu keretéből. Nem a hindu azonosság, aminek Gandhi a szerves részeként látta a születésen alapuló egész életen át megmaradó társadalmi rétegződést, hanem a természet univerzális, India kulturális hagyatékában jelenlevő összehangoló elvrendszerét tartja a nemzeti egybetartozás tartalmának. India társadalomtörténetének vizsgálatából az olvasható ki, hogy a kasztrendszer jól vette az akadályokat és sikeresen átmentette magát a feudalizmusból az imperialista kapitalizmuson át a szocialista demokráciába, majd egy kis helyezkedés után tovább folytatta mindent megemésztő és beolvasztani tudó útját a szabadpiaci gazdaságpolitika liberális konzervatívizmusába. A kaszt, mint társadalmi rendszer és képződmény a modern demokratikus időben politikai hatalomszerző eszközzé vált a kasztszövetségek párttá alakulásával. Azaz a demokrácia nem törli el, hanem erősíti ezt az azonosságot, ami így kilép a helyi, körzeti szintről és dominánsan állami szintre, majd lassan a szövetségi pártrendszerbe is beilleszti magát. Az a kérdés ezek után, hogy van-e eszköz, amivel le lehet a kaszt intézményrendszerét bontani? A BJP belépésével politikai szinten is megjelent az az igyekezet, ami a kasztrendszer megszüntetésére hatással lehet.

A BJP Narendra Modi vezetésével sikeresen szerepelt ezen filozófiára épített kampányával a 2014-es választásokon, majd a kormányzati működésben a közpolitikák terén is eredményes volt, ami jelentősen hozzájárulhatott a 2019-es választásokon szerzett fölényes győzelméhez, növelve az abszolút többségét az alsóházban. A 3. ábra mutatja grafikusan a független Indiában lezajlott szövetségi választások első helyezettjeinek mandátumarányát. Jól látható, hogy 1984 után 30 évig nem volt egy pártnak sem meg az abszolút többsége, csak koalícióban tudott

kormányozni. A BJP 2014-ben is, és 2019-ben is egyedüli pártként abszolút többséget szerzett, ami az INC történelmi helyzetéből adódó helyzetelőnye mellett rendkívül figyelemreméltó teljesítmény. Modi politikai ideológiája, az összehangoló emberségesség mellett, egy másik lábón is áll, mely fiatalkorában hatotta át életét, amikor a Nemzeti Önkéntesek Szervezete (Rashtriya Swayamsevak Sangh, RSS) aktív tagja volt. Ez a hindutva filozófia.

3. ábra: A választások első helyezettjei megszerzett mandátumainak %-a az összes mandátum arányában

Forrás: saját szerkesztés, adatforrás: [Election Commission of India](http://www.eci.gov.in), utolsó hozzáférés: 2020.05.31.

Az RSS megalakulása a függetlenségért folytatott harc 1920-as éveibe nyúlik vissza. Gandhival egyetemben mások is látták, hogy egy maroknyi brit azért tudott India hatalmas népessége fölött uralkodni, mert nem volt egység a lakosság körében, hiányzott a vitézi jellem és a tenni akarás a közjóért, a közösségi tér megalkotásáért. Mindezek pótlására Keshav Balim Hedgewar 1925-ben megalapította az RSS-t. Hedgewar a hindu társadalmat akarta erősíteni, de többek között ő is tudta, hogy azon az alapon, amin eddig működött, nem lehet, hiszen a kasztszisztem lehetetlenné teszi az együttműködést. Olyan ideológiai alapokra volt szüksége a gyakorlati működéshez, ami a kultúrát tartalmazza, de a kasztszisztemet és annak indoktrinációját nem. Ezt kapta meg Vinayak Damodar Savarkartól, aki maga is a függetlenség elérésének kiemelkedő harcosa volt. Savarkar a 20. század elején londoni jogi tanulmányai alatt csatlakozott az *India House* és a *Free India*

Society forradalmi társaságokhoz, melyek célja az indiai brit uralom megtörése volt. Savarkart életfogytiglanra ítélték a Korona elleni lázadás szervezése miatt, és a hírhedt, a politikai tevékenységek miatt elítélt rabok börtönébe, a Cellular Jail nevű intézménybe szállították az Andamán- és Nikóbár-szigetekre. Számos kegyelmi kérvény sikertelensége után, az általános politikai amnesztia rendelettel szabadult és került vissza Indiába, de még több évig háziőrizetben volt és nem vehetett részt semmilyen politikai tevékenységben (Sampath, 2019).

Savarkar még a börtönévei alatt megírt hosszasan elemzésen keresztül (Savarkar, 2016) mutatja be a hindutva jelentését és fogalmi keretét, amit teljesen elhatárol a hinduizmus fogalomkörétől, mert úgy állapítja meg, hogy a hinduizmus egy amorf fogalom, amit a nyugatiak ragasztottak az indiai kultúrára, és főleg a vallási elemekre utal. Savarkar úgy látja, hogy hindunak lenni sokkal egyértelműbb és egyben szélesebb keret, mint amit a hinduizmus kifejezés le tud fedni. Megkülönböztetésül a hindutva kifejezést adja, a fogalom konceptualizációját pedig három elemre helyezi: „*egy nemzet (rashtra), egy etnikum (jati), egy kultúra (sanskriti)*” (Savarkar, 2016: 44). Esszéjében úgy magyarázza, hogy hindu az, aki a hindutvát magáénak vallja. A hindutva tartalmazza mindazt a kultúrát, ami India történelmi területén született az ott élők hagyományaiból, így a Védákból és az eposzokból kinövő kultúra mellett – a nyugat ezt tekinti a hinduizmusnak –, belefoglalják a buddhizmus, a jain közösség és a szikh társadalom minden aspektusa. Azonban az iszlám tanításai és a muszlim élethez tartozó teljes kultúra, valamint a kereszténység és a zsidóság mind idegen honból erednek, más etnikumtól, ezért azok nem részei a hindutvának, és a hindukat a hindu közösség hindutva értékalapú szervezésével meg kell tőlük védeni (Savarkar, 2016).

Hedgewar úgy látta, hogy erre az ideológiai alapra lehet, és kell újjáépíteni Indiát, fókuszban a felnövő nemzedékekre, mert Savarkar hindutva megközelítése a nemzeti egységhez minimalizálja a vallási aspektust és előtérbe helyezi a földrajzi helyet a kultúra tényezőjeként elvágva ezzel a kasztrendszerhez kötő szálakat (Jaffrelot, 1998). Az RSS a hindutva ideológia mentén szerveződött a kezdetektől fogva. Az ország egybetartozása gyakorlati megvalósításának középpontjába a napi szinten megtartott összejöveteleket helyezte, ezek a shakhák, vagy csoportok. A shakhák foglalkozásaira azért volt szükség, hogy az ott kapott információk, mint kulturális töltetek ellensúlyozni tudják az eposzi kasztindoktrinációs hatásokat, azaz egy olyan lehetőséget adjanak a fiatal felnövő nemzedékeknek, ami az általános kultúrkörön belül van ugyan, de tartalmában már szakít az eposzi múlt társadalmi normaképző kizárólagosságával. A napi program egy állandó struktúrára épül. Egy nyílt, lehetőleg füves területen, a földre szúrt sáfrány színű

zászló – Bhagavata Dvaj, ez volt a 18. századi nagy marathi harcos és uralkodó, Sivaji zászlója – körül folynak az események. F fiatal fiúk, együtt minden korcsoportból, hagyományos szabadtéri ügyességi játékokat játszanak, majd különböző eszközökkel, bottal, karddal, tőrrel és puszta kézzel önvédelmi és harci gyakorlatokat hajtanak végre. Hazafias énekeket tanulnak meg együtt, és átbeszélnek a nemzeti eseményeket, majd közös menetgyakorlatokat tanulnak a fesztiválok felvonulásához, s gyakorolják kisebb csoportokban a közösségszervezői feladatokat, kommunikációt. A napi összejövetelek mellett, heti, havi és szezonális programok is vannak, amelyeken a körzeti, regionális és országos tagság is részt vesz. A shakha-kon mindig az RSS egyenruhájában – fekete ködvágó sapka, fehér ing és keki színű rövidnadrág – vesznek részt a tagok. A shakhák száma ugrásszerűen növekedett, mára már több mint 57.000 shakhát tartanak nyilván, és a növekedéssel együtt kialakult a szervezeti felépítés, helyi, körzeti, regionális és országos szintekkel (RSS vision). A függetlenség elnyerése után, mikor egyértelművé vált mindenki számára, hogy Nehru a szocialista irányt diktálja Indiának, az RSS, Madhav Sadashiv Golwalkar vezetésével szükségesnek látta, hogy a társadalom és a közélet minden területén az RSS ideológiáját képviselő szervezetek jelenjenek meg, amivel, a már korábban elindult vesztérnizáció, majd Nehru hatalomra kerülésével pedig a szocialista ideológiák és állami működés hatásait ellensúlyozni szándékozott. Ehhez a fiatal tagok részére külön oktatási programot szerveztek, majd útra bocsájtották őket (Andersen–Damle, 1987). Az ezt követő évek során sorra alakultak a szervezetek az útra bocsájtott fiatalok közreműködésével, többek között (RSS vision):

- politikai párt: Bharatiya Jana Sang (BJS), a BJP elődje;
- felsőoktatási diákszervezetek: Akhil Bharatiya Vidyarthi Parishad,
- tanárképző és közoktatási intézmények: Vidya Bharati;
- munkás szakszervezetek: Bharatiya Majdur Sang;
- minden beszélt indiai nyelven újságok;
- külföldön élő indiaiak megszólítására: Hindu Vishva Parishad.

India 14. és jelenlegi miniszterelnöke, Narendra Modi 8 évesen, 1958-ban találkozott az RSS helyi szervezetével és kezdett el járni a shakha programjaira. Modi egy alsóbb kasztban lévő családban született, és édesapja teaárus volt a helyi vasútállomáson, amiben a gyermek Modi is segítette őt. Kapcsolata az RSS-sel teljesen átszötte életét, folyamatosan részt vett a szervezőmunkában és emelkedett a ranglétrán. 27 évvel az első találkozás után az RSS azzal bízta meg, hogy vegyen

részt a BJP munkájában. A BJP-hez kerülve első megbízatása az 1987-es ahmedabadi önkormányzati választások kampány- és szervezőcsapatában volt. Ezt követően helyzete folyamatosan emelkedett, 2001-ben Gujarat állam főminisztere lett, majd 2014-ben India miniszterelnöke (Marino, 2014). Modiban tehát összetalálkozott a két, Gandhi-, nyugat- és szocializmus-független ideológia, a hindutva és az összehangoló emberségesség. Mindkettő mentes a kasztrendszerrel már ideológiai alapon is, a jellemépítésben pedig nem az eposzi múltból, hanem a valós történelemből, például Sivaji hőstetteiből táplálkoznak, így sokkal kevésbé érvényesül bennük az irodalmi kasztindoktrináció.

Konklúzió

A függetlenséghez vezető út ideológiai útkeresésében az ország vezetése a szocializmus eszméi szerint próbálta a kontinensnyi országot építeni. A társadalmi rétegződés ehhez képest még mindig az ősi időkből megmaradt, kisebb módosításokon átment kasztrendszer dogmái szerint működött az eposzi-puránikus irodalomra támaszkodva. Az 1990-es években elindult liberális-konzervatív gazdaságpolitikai és közigazgatási modernizáció a 2000-es évek közepére a politikai életben is jelentős teret nyert. A majdnem fél évszázadon át tartó szocialista politikai uralom megtört, és egy kisebb csuklást követően úgy tűnik az addigi működési formában már nem volt képes a társadalmat maga mellé állítani. Helyébe Modi személyében, az indiai politika-kulturális fejlődésben egy neo-konzervatív irány dominanciája nyilvánult meg. Konzervatív a hagyományokhoz való tartozás tekintetében, de az eddigi hagyománykultúrából kilép, és olyan, a hagyományokat magába foglaló, de mégsem az irodalmi múlt elemeire épülő, és ebben a tekintetben viszont új ideológia, ami már nem tartalmazza sem elméletben, sem pedig gyakorlatban a kasztrendszer indoktrinációját. Ez a modernizáció témakörében talán a legnagyobb lépés, hiszen az eddigi modernizációk, beleértve Nehru szocialista fordulatát is, még elhatárolódnak sem tudtak a kulturális kasztrendszerrel, nemhogy egy új alapot létrehozni a hagyománykultúra elemeire építve, de teljesen kasztrendszer mentesen. Lehet azt mondani erre a folyamatra Modi hatalomra jutásával, hogy a nemzeti ébredés beteljesült? A kutatás ívének eredményeire alapozva az én véleményem az, hogy az ideológia szempontjából igen. Ki fog derülni, hogy a Modiban összegződő két új indiai ideológia, a hindutva és az összehangoló emberségesség milyen eredményeket fog adni a nemzetgazdaság és az állampolgárok számára.

Irodalomjegyzék

- Andersen, Walter K.– Damle, Shridhar D. (1987): *The Brotherhood in Saffron: The Rashtriya Swayamsevak Sangh and Hindu Revivalism*. Westview Press, Boulder, CO., USA.
- Balogh András (1988): *Nemzet és történelem Indiában*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest.
- Balogh András (2002): A nemzeti kérdés Indiában. In: Balogh András (szerk.): *Nemzet és nacionalizmus*. Korona Kiadó, Budapest, 159-278.
- BJP: [Integral Humanism](#), utolsó hozzáférés: 2020.05.02.
- Brown, Judith M. (1972): *Gandhi's Rise to Power. Indian Politics 1915-1952*. Oxford University Press, London, UK.
- Brown, Judith M. (1977): *Gandhi and Civil Disobedience. The Mahatma in Indian Politics, 1928-1934*. Oxford University Press, London, UK.
- [Constitution of BJP](#), utolsó hozzáférés: 2020.05.10.
- [Constitution of INC](#), utolsó hozzáférés: 2020.05.10.
- Gandhi, Mohandas Karamchand (1926): *Mahatma Gandhi, az indiai szabadsághős könyve*. Athenaeum Rt., Budapest.
- [India Election Commission](#) (2019), utolsó hozzáférés: 2020.05.31.
- Jaffrelot, Christophe (1998): *The Hindu Nationalist Movement in India*. Columbia University Press, New York, NY, USA.
- Mahajan, Anoop Chand (1982): *Political ideas and institutions in the Ramayana*. Punjab University, Chandigarh, India.
- Marino, Andy (2014): *Narendra Modi: A Political Biography*. Harper Collins Publishers India, Delhi, India.
- Marx, Karl (1959): Karl Marx és Friedrich Engels művei. 4. kötet. Kossuth Könyvkiadó, Budapest.
- Nehru, Jawaharlal (1989): *The Discovery of India*. Oxford University Press, Delhi, India.
- Nene, V. V. (2014): *Pt. Deendayal Upadhyay Ideology and Preception - Part - 2: Integral Humanism*. Suruchi Prakashan, Delhi, India.
- [RSS vision](#), utolsó hozzáférés: 2020.05.02.
- Rudolph, Lloyd–Rudolph, Susanne (1967): *The Modernity of Tradition: Political Development in India*. University of Chicago Press, Chicago, IL., USA.
- Sampath, Vikram (2019): *Savarkar: Echoes from a Forgotten Past, 1883-1924*. Penguin Random House India, Delhi, India.

Savarkar, Vinayak Damodar (2016): *Essentials of Hindutva*. CreateSpace Independent Publishing Platform. Scotts Valley, CA., USA.

Abstract

From National Awakening to Neo-Conservative Modernization: Ideological Contents in the Political Life of India

The first part of the study presents the three most dominant social organizing ideologies of India's path to independence. The first is the calling word of belonging to the same culture through the Gandhi satyagraha movement. The second is a different governmental structure from the feudal and imperialist state system, modeled on the socialist Soviet Union, and the third is the ideological social hierarchy, which has been present without interruption for 2,500 years, with its dogmas and historical continuity. All three ideologies have gained ground in the life of independent India: a country has been born out of many small kingdoms that has embarked on a path of socialist construction and the caste system is still alive, although it does not officially exist. The second part of the study examines the process, with a particular focus on analyzing the ideologies of the political force that won the 2014 and 2019 federal elections.

Keywords: *social stratification, caste system, national awakening, ideology, politics*